

О. Шаф цілком слушно зауважує, що “образ води в сонетах Андієвської, зокрема збірки “Архітектурні ансамблі”, символізує первинне начало, хаос, що перегукується з містично-релігійними уявленнями про воду як уособлення жіночого, матеріального, темного...” [9, 35].

Поетеса Е. Андієвської – це не лише осмислення загальної природи буття, а й безпосереднє світовідчуження й переживання власного буття – у метафізичному та релігійному вимірі. Своє бачення буття Емма Андієвська зуміла донести до читача через свій великий світ зацікавленості, високих поривів душі та звернення до найпотаємнішого. Обшири духовно-мистецьких інтересів поетеси – неосяжні. Домінантою світоглядної концепції Е. Андієвської стає синтез традиційних моделей народного світосприйняття і релігійно-моральних підвалин. Філософія буття поетеси має виразні міфологічні та фольклорні першовитоки.

Список використаних джерел

1. Андієвська Е. Хід конем. Сонети / Емма Андієвська. – К. : Всесвіт, 2004. – 168с.
2. Андієвська Е. Рожеві казани. Сонети / Емма Андієвська. – К. : Всесвіт, 2007. – 220 с.
3. Андієвська Е. Фультурити. Сонети / Емма Андієвська. – К. : Всесвіт, 2008. – 232 с.
4. Андієвська Е. Мутанти. Сонети / Емма Андієвська. – К. : Всесвіт, 2010. – 248 с.
5. Жодані І. М. Емма Андієвська і Віра Вовк: тексти в контексті інтерсеміотики / Ірина Михайлівна Жодані. – К. : ВДК “Університет”Україна”, 2007. – 116с.
6. Мова в поезії Нью-Йоркської групи/ М. Нікула// Слово і час. – 1995. –№2. – С. 42- 48.
7. Сорока П. Емма Андієвська: Літературний портрет / Петро Сорока. – Тернопіль: СтарСофт. – 1998. – 240с.
8. Тарнашинська Л. Емма Андієвська / Людмила Тарнашинська // Літ. Укр.– 24 березня. – 1994.– С. 8.
9. Шаф О. В. Сонет Емми Андієвської в західноєвропейському контексті: [Монографія] / Ольга Вольтівна Шаф. – Дніпропетровськ : “Овсяніков Ю.С.”, 2008. – 138с.

Summary. The article is devoted to the interpretation of existence in the poetry of Emma Andiyevska, the content of which is focused on the idea of unity with nonexistence which continues development of experimental intellectual theme, incident to the lyric poetry of poets of the New York group, and whose contradictory creation as ontological psychological by the phenomenon. The author creates her own mythopoetic world with symbols, by codes because of her peculiar imagination.

Keywords: *existence, nonexistence, ontology, philosophy, mythopoetic, image system.*

УДК 811.161.2'373.611: 821.161.2 – 1С1 / 7.08

З.С.Кашуба

ОКАЗІОНАЛІЗМИ В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ТАМАРИ СЕВЕРНЮК

Стаття присвячена аналізу індивідуального стилю Тамари Севернюк та okazіоналізмів як характерну рису її поетичного словника.

Ключові слова: *словотворення, okazіоналізм, лексема.*

Лексична система, так само як і система мови загалом, весь час розвивається за своїми внутрішніми законами, а також під більшим або меншим впливом позалінгвістичних чинників – суспільно-історичних умов народу. Характерною особливістю словникового складу української мови, як і будь-якої іншої, є її безперервний розвиток, що зумовлено таким же безперервним розвитком людського суспільства. Тому поява у мові нових слів цілком закономірне явище [3; 211].

Неологізм – нове слово або вислів, що з'являється у мові [1; 609].

Слово не тільки називає предмет, дію, ознаку, поняття, а й оцінює відповідне явище дійсності, сигналізує про нейтрально, підкреслено позитивне або негативне ставлення до нього з боку мовця. Отже, окрім номінативної, воно виконує також оцінно-експресивну функцію. Тому неологізми, використані у певному контексті за певних обставин, можуть не тільки надати предмету новизни, а й одразу ж показати авторське ставлення до нього.

Поетичне мовлення є джерелом різноманітних мовних інновацій, сферою, в якій виразно розкриваються системні й функціональні можливості мови. Індивідуально-авторські новотвори чи, як ще їх називають, okazіоналізми, в сучасному поетичному мовленні посідають помітне місце,

і без всебічного вивчення їх не можна говорити про новаторство в поезії взагалі.

Пошуки поетів у галузі індивідуального словотвору мають вплив на розвиток образної системи поезії, збагачують поетичний лексикон, визначають перспективи творення нових номінативних одиниць за певними словотвірними типами, спонукають до подальшого активного використання виражальних засобів мови.

В останні десятиріччя у вітчизняному мовознавстві активно опрацьовуються проблеми неологізмів, зокрема індивідуально-авторських. Так, у працях таких лінгвістів, як О. Стишов, О. Семенко, С. Караванський, Ж. Колоїз проаналізовано виникнення і функціонування неологічної лексики в мові засобів масової комунікації, та зроблено висновки, які саме неологізми переважають в мові мас-медіа на початку ХХІ століття. Питанню осмислення природи неологізмів та систематизації неологічного матеріалу присвячено монографії Г. Віняра, О. Стишова, Д. Мазурика, А. Самойлова. Вивченням авторських лексичних новотворів за допомогою статистичного аналізу займаються М. Муравицька, Н. Дарчук, В. Широков та ін.

Мовотворчість відомих українських письменників неодноразово була об'єктом дослідження лінгвістів. Кожен із них – носій літературної мови, але він і найактивніший творець національної мови в тому розумінні, що глибоко відчуває найтонші порухи народного слова, в особистісному відтворює багато разів пережите живе слово народу. Тому і є таким важливим і авторитетним слововживання письменника, коли йдеться про усталення мовностилістичної норми.

Індивідуально-авторські неологізми М. Вінграновського, П. Тичини, М. Рильського, В. Барки, І. Драча, З. Кучерявої та ін. відомих митців слова знайшли своє відображення в наукових розвідках лінгвістів. Досі поза увагою залишається творчість заслуженого діяча мистецтв України, уродженки Хмельниччини Тамари Артемівни Севернюк. У її доробку налічується більше двох десятків поетичних книг, найвідоміші з яких: “Серце вміє співати” (1977), “На вранішній землі” (1981), “Летить душа наївна” (1993), “Злам” (1993), “Спокуса білої пустелі” (2001), “Дотик безсмертника” (2004) та ін. Тому, мета нашого дослідження – з'ясувати особливості індивідуального стилю поетеси, охарактеризувати оказіоналізми як одну із найпомітніших особливостей її поетичного мовлення.

Творчість Тамари Артемівни припадає на 70-90-ті роки, на які припадав новий етап у розвитку художньої свідомості і по-своєму внутрішні процеси перебудови. Ідейно-філософська самобутня діяльність поетів нової генерації, серед яких була і Т. Севернюк, поповнювали нашу літературу новими образами, мотивами, тенденційною естетикою.

Поезія Т. Севернюк – це живі корені зв'язку людини і всесвіту з усіма їхніми радощами і печалями, злетами і падіннями, вірою і зрадою, але при цьому – з любов'ю і надією, що чисті джерела людських душ і думок невичерпні. Особливість її художнього внеску в літературу полягає у заглибленому психологічному дослідженні складних духовних станів і переживань молодого людини, в пошуках нових виражальних можливостей художнього слова.

Чи не найхарактернішою ознакою індивідуального стилю Т. Севернюк – є її словотворення. Талановита поетеса часом відчуває брак засобів, що це дає їй право на “експеримент” в естетичному освоєнні світу:

*Не проклиною. Усім воздасться.
Ти – не Спаситель, мій срібний Лель.
...Сліпець з багатства – убивник щастя.
Минаймо злобу сліпих осель [2; 45].
(Убивник – людина, яка скоїла вбивство).
Отак от і ночіємо навзаєм
І дніємо: чого б наворожить? [2; 131].*

(Ночіти – перебувати ніч в якому-небудь місці; дніти – проводити день).

У межах оказіональної лексики, репрезентованої у творчості Тамари Артемівни, із погляду частининомовних характеристик найактивніше представлені іменники (58 %). Спорадично авторка використовує оказіоналізми інших лексико-семантичних класів, зокрема прикметники (26 %), дієслова (10 %), прислівники (6 %) (див. таб.).

У поетичному мовленні Т. Севернюк натрапляємо на оказіональні іменники, утворені суфіксальним способом:

*Валторна грала...
(О, якби ж...знаття...)
Життям ще міг би виправить помилку [2; 36].
І їм ніяк не до знаття,
Хто з ними в парі...
...Капуста кисла, як життя
При цім базарі [2; 56].*

(Знаття – сукупність певної інформації, якою володіє суб'єкт).

*А це – плакун. Не руш його, не руш...
Густа сльоза в житах росою б'ється.
І золота, росиста стежка в'ється
Від мертвих до...живих змертвілих душ [2; 116].*

(Плакун – той, хто плаче).

Серед індивідуально-авторських лексем виділяємо оказіоналізми, які поетеса витворила шляхом синкопи, тобто усічення букв чи складів всередині слова (колобіг, спях) та аферези – відкидання початкового складу слова (дих, мста). Їх поява у поетичних рядках сприяє вдалому римуванню та підсилює експресивність звучання:

*Червоніють зорі,
Мов глодини.
Колобіг сповільнює земля [2; 157].
То не вогонь. То вбитих спяхів міти,
Які убивць полюють кожну мить [2; 108].*

(Колобіг – кругообіг, спях – спалах).

Тамара Севернюк майстерно використовує різні індивідуально-авторські лексеми на позначення одного і того ж явища, які різняться семантичним наповненням та мірою й ступенем вияву ознаки:

*Зжовклий ранок перейшов осоння,
Натяк змроку. Осениця вже [2; 99].
Дзенькнуть тахлі в сонних вікнах прохололо,
І потемрять вільні крильця потемряк [2; 106].
І вдарив дзвін! І квіти ночі ранні
На день без Вас поклав байдужий смерк [2; 104].*

(Змрок, потемряк, смерк – оказіоналізми, які вживаються на позначення напівтемряви, але з різним семантичним виявом свого значеннєвого поля).

Серед інших частиномовних груп варто виділити прикметники на позначення абстрактних назв:

*Оцей беркий квадрат, куди тебе заперто,
Ти видихом розсунь...Згорбатіє біда [2; 34].
Спомин споминів – труйні скалки,
Дай, Любове, над яв і сні [2; 135].
Звітрілий шлях,
Яким пройшли заграви,
Розправив сили,
Зігнути в яри...[2; 148].
Нас розвели дороги і мости,
Та десь між ними
Прикорнула хата [2; 151].*

Частина прикметників-оказіоналізмів мають у своїй будові два складники. Це так звані композиції:

*Очі закриті. Скриті обличчя.
Дні самопадні. Труни гудуть [2; 75].
Це не жальба. Це стотроїстий сум,
Печаль за Вами. І думки невтішні [2; 84].
І черги – з тоді до тепер – все стоять
Зімлявілі, однообличні...[2; 129].*

Оказіональні прислівники у поезіях Т. Севернюк характеризуються багатими зображально-виражальними можливостями, чим пояснюється рівень їхнього емоційного впливу на читача:

*Німують хори. Міцно спить луна.
Та пролітають скрадно звуки білі.
Чогось мені привиділась Десна.
Хоч серцю світять Ікопоті хвилі [2; 111].
Де стався злам –
Рубець проліг бугристо,
І підказав,
Чим варто дорожить...
Іще хворієм – Я і моє місто,
Та вже помалу
Починаєм жити [2; 148].*

(Скрадно – у значенні приховано; бугристо – важко, нахмурено).

Авторські новотвори у поетичному творі Т. Севернюк активно сприяють створенню художнього образу. Так, яскравість і семантична насиченість дієслів-оказіоналізмів недоконаного виду характеризують поняття чи явище в його динамічному розвитку, плінні буття, витворюють поетичну метафорику:

*Знемігся час їх...І не вернути.
Багряться терпко слова бідові [2; 5].
В холодних росах жухкочуть коси,
Стікають смертю пахкі озони [2; 9].
Бенкетний дім зростає на очах,
Та що печалі, хто у нім домує?! [2; 55].*

Філософічність та гармонійна легкість поетичного рядка Тамари Артемівни Севернюк дозволяє говорити про майстерність індивідуального стилю поетеси. Разом з тим, використання різноманітних частиномовних оказіоналізмів у її віршах лише підсилює семантику кожного вислову та є свідченням оригінального і нестандартного мислення митця.

**Таблиця частиномовних характеристик оказіоналізмів
в поетичному мовленні Тамари Севернюк**

Частина мови	Кількісна характеристика (у відсотках %)
Іменники	58%
Прикметники	26%
Дієслова	10%
Прислівники	6%

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – С. 609.
2. Пономарів О. Стилїстика сучасної української літературної мови. – 3-те вид., перероб. і доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 78-84.
3. Севернюк Т. Злам. Поезії. – Чернівці: “Прут”, 1993. – 167 с.
4. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К: “Наукова думка”, 1973. – С. 211

Summary. The article deals with the analysis of the individual style of Tamara Severnyk and occasionalisms as typical feature of her poetic vocabulary.

Key words: word formation, occasionalism, lexeme.

УДК 811.161.2'367.5

Н.В. Кашуба

ХАРАКТЕР СЕМАНТИЧНОГО СУБ'ЄКТА ЯК КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА ПРЕДИКАТИВ ДІЇ

Статтю присвячено розгляду диференційних ознак агенса як учасника ситуації дії. З'ясовано особливості денотативного змісту та вербалізації суб'єкта дії у зв'язку з типологізацією предикатних одиниць.

Ключові слова: *агенс, суб'єкт, предикат, дія, ситуація дії, контрольованість, активність, цілеспрямованість.*

Характеристика суб'єкта у суб'єктно-предикатному комплексі є однією з найважливіших ознак для розуміння природи предиката і визначення його типологічного статусу. У семантичному синтаксисі, де суб'єкт розглядають як мисленнєвий аналог носія предикативних процесів, станів, відношень у ситуації [12, 589], тип суб'єкта виступає виразною диференційною ознакою певної класифікаційної групи предикатів. Цю особливість давно помітили мовознавці, розробляючи типологію предикатів, а тому в тлумаченні семантичної природи предиката з-поміж його аргументів надавали перевагу характеру суб'єкта (У. Л. Чейф, Т. В. Булігіна, О. М. Селіверстова, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська та ін.): “Видається доцільним кваліфікувати предикат за